

**Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»**

Кафедра філософських і соціологічних студій та соціокультурних практик

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ
ЗАНЯТЬ, ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ЕКЗЕСТЕНЦІАЛИ БУТТЯ: СВОБОДА, МОРАЛЬ, ВЛАСНІСТЬ,
САМОВДОСКОНАЛЕННЯ, САМОРЕАЛІЗАЦІЯ»**

**для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти за
спеціальностями – В 10 Філософія та В 12 Культурологія та
музеєзнавство**

Одеса, 2026 р.

УДК: 1+101+12+13

*Затверджено на засіданні вченої ради Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені
К.Д.Ушинського», протокол № 14 від 28 травня 2026 року.*

Рецензенти:

Єременко Олександр Михайлович, доктор філософських наук, професор, професор кафедри філософії Національного університету «Одеська юридична академія».

Юшкевич Юлія Сергіївна, кандидат філософських наук, старший викладач кафедри філософії, історії та політології Одеського національного економічного університету.

Атаманюк З. М.

Методичні рекомендації для проведення практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Екзистенціали буття: свобода, мораль, власність, самовдосконалення, самореалізація»: метод. реком. Одеса : Університет Ушинського, 2026. 33 с.

Методичні рекомендації до практичних занять і самостійної роботи з дисципліни «Екзистенціали буття: свобода, мораль, власність, самовдосконалення, самореалізація» розроблені для здобувачів 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальностей В 10 Філософія та В12 Культурологія та музеєзнавство. Вони охоплюють методичні рекомендації до форм проведення практичних занять, зміст навчальної дисципліни, критерії оцінювання за всіма видами контролю, рекомендації до виконання ІНДЗ (есе), словник термінів до дисципліни, список рекомендованої літератури.

З М І С Т

1. ПЕРЕДМОВА	4
2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ФОРМ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ	8
3. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	12
4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗА ВСІМА ВИДАМИ КОНТРОЛЮ	16
5. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ІНДЗ (ЕСЕ)	22
6. СЛОВНИК ТЕРМІНІВ ДО ДИСЦИПЛІНИ	25
7. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	30

1. ПЕРЕДМОВА

У сучасному світі, який характеризується швидкими соціальними, економічними та культурними змінами, особливої актуальності набувають питання людського буття, морального вибору та пошуку сенсу життя. Саме тому дисципліна «Екзистенціали буття: свобода, мораль, власність, самовдосконалення, самореалізація» є надзвичайно важливою для формування світогляду сучасної людини. Вона сприяє осмисленню основних цінностей людського існування та допомагає зрозуміти місце людини у суспільстві й світі загалом.

Однією з центральних категорій дисципліни є свобода. У демократичному суспільстві свобода вважається однією з найвищих цінностей, адже саме вона забезпечує можливість людини самостійно обирати життєвий шлях, формувати власні переконання та реалізовувати свої здібності. Водночас свобода нерозривно пов'язана з відповідальністю за власні вчинки та наслідки прийнятих рішень. Вивчення цієї теми допомагає студентам усвідомити межі особистої свободи, навчитися поважати права інших людей та діяти відповідно до моральних і правових норм.

Не менш важливим екзистенціалом є мораль. У період глобалізації та розвитку інформаційного суспільства людина щодня стикається зі складними моральними дилемами. Проблеми справедливості, чесності, гуманності та відповідальності стають особливо гострими в умовах суспільних конфліктів, економічної нестабільності та технологічного прогресу. Вивчення моральних принципів сприяє розвитку етичного мислення, формуванню духовних цінностей та здатності до свідомого морального вибору. Дисципліна допомагає виховувати особистість, яка здатна не лише дбати про власні інтереси, а й враховувати потреби та права інших людей.

Актуальною є також проблема власності, яка відіграє важливу роль у житті людини та суспільства. Власність визначає економічні відносини, впливає на соціальний статус людини та її можливості для розвитку. У сучасних умовах питання матеріальних цінностей часто стають визначальними

у житті людини, проте надмірна орієнтація на матеріальне може призвести до втрати духовних орієнтирів. Саме тому вивчення феномену власності дозволяє глибше зрозуміти співвідношення матеріального і духовного в житті людини, а також усвідомити важливість гармонійного розвитку особистості.

Особливого значення сьогодні набувають питання самовдосконалення та самореалізації. Сучасна людина прагне до професійного успіху, особистісного розвитку та реалізації власного потенціалу. Умови конкурентного середовища вимагають постійного вдосконалення знань, навичок і моральних якостей. Самовдосконалення сприяє розвитку критичного мислення, самодисципліни та здатності адаптуватися до нових умов життя. Самореалізація, у свою чергу, допомагає людині відчувати власну значущість, досягти внутрішньої гармонії та знайти сенс свого існування.

Дисципліна «Екзистенціали буття: свобода, мораль, власність, самовдосконалення, самореалізація» має важливе значення для формування духовно зрілої, відповідальної та свідомої особистості. Вона сприяє розвитку філософського мислення, здатності аналізувати життєві ситуації та приймати обґрунтовані рішення. Знання, отримані під час вивчення цієї дисципліни, є необхідними не лише для професійної діяльності, а й для повсякденного життя, оскільки допомагають людині краще зрозуміти себе, свої цінності та своє призначення у світі.

Отже, актуальність вивчення даної дисципліни зумовлена потребою сучасного суспільства у морально зрілих, духовно розвинених і соціально відповідальних особистостях. Осмислення екзистенціалів буття допомагає людині знайти життєві орієнтири, сформуванати власну систему цінностей та успішно реалізувати себе в сучасному світі.

Мета навчальної дисципліни «Екзистенціали буття: свобода, мораль, власність, самовдосконалення, самореалізація»: забезпечення успішного засвоєння здобувачами основних понять екзистенціалізму, таких як "буття" (existenz), "тривожність", "свобода", "відповідальність", "смерть", "абсурд" та "сенс життя". Програма структурована за розділами, що розкривають різні

аспекти людського досвіду, від почуття абсурду до прагнення до свободи та пошуку сенсу, а також досліджувати, як ці теми представлені у філософії та літературі..

Дозвіл на використання ШІ: здобувачам вищої освіти дозволено використання генеративних інструментів штучного інтелекту (ШІ) для виконання письмових робіт, наукових досліджень та інших завдань. Однак робота повинна містити оригінальні висновки, аналіз та критичне осмислення.

Можливість перезарахування результатів навчання, отриманих у неформальній освіті Мета: Ця можливість надається для сприяння індивідуальним освітнім траєкторіям, визнання попереднього досвіду та досягнень здобувачів, а також для оптимізації їхнього навчального навантаження.

Очікувані результати вивчення дисципліни:

з н а т и:

- сутність екзистенціальних феноменів та їх роль в особистому і суспільному житті, у філософії та культурі;
- зміст найбільш важливих філософських першоджерел, що пов'язані з цими феноменами;
- зв'язки філософії з іншими напрямками філософського дискурсу та іншими інтелектуальними й гуманітарними практиками;
- специфіку та особливості реалізації культурних ідей, образів, та смислів, а також критично оцінювати можливості їхньої інтерпретації для розв'язання суспільно-значимих проблем.

у м і т и:

- працювати з літературою із даної проблематики, визначати тексти відповідної концептуальної спрямованості;
- чітко розрізняти есенціальне і екзистенціальне, орієнтуватись у руслі основних питань, пов'язаних з цими феноменами;
- створювати сприятливі умови для розвитку своєї екзистенції і буття-з-іншими і, відповідно, запобігати небезпеці відчуження і нарцисизму;

- визначати та теоретично конституювати свою особистісно-екзистенційну ситуацію і можливості її трансценденції;
- аналізувати культурні права та свободи людини, форми та механізми їхньої ідентифікації, інкультурації, культурної адаптації з врахуванням регіональної специфіки.

Здобувачі, які використовують ШІ для допомоги у виконанні завдань, зобов'язані:

- у передмові зазначити факт використання ШІ у роботі.
- пояснити як саме ШІ допоміг у створенні тексту (генерація ідей, перевірка фактів, формулювання висновків).
- пояснити, які частини тексту були створені за допомогою ШІ і в яких аспектах вносено власні корективи

Процедура визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті Перезарахуванню підлягають лише ті результати навчання (знання, вміння), які відповідають програмним результатам навчання або змісту навчальних тем дисципліни «Психологія управління».

ОПАНОВУЮЧИ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ЗДОБУВАЧ ПОВИНЕН ДОТРИМУВАТИСЯ ПРИНЦИПІВ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ:

- сумлінно, вчасно й самостійно (крім випадків, які передбачають групову роботу) виконувати навчальні завдання, завдання проміжного та підсумкового контролю;
- бути присутнім на всіх навчальних заняттях, окрім випадків, викликаних поважними причинами;
- ефективно використовувати час на навчальних заняттях для досягнення навчальних цілей, не марнуючи його на зайві речі;
- сумлінно виконувати завдання з самостійної роботи, користуватися інформацією з надійно перевірених джерел, опрацьовувати запропоновані та додаткові літературні джерела та Інтернет-ресурси.

2. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ФОРМ ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

Різновиди проведення практичних занять можуть бути досить різноманітними та визначаються змістом і специфікою теми, а також складом студентської аудиторії. Найпоширенішими формами організації практичних занять з філософії є: **відповіді на запитання, розгорнуті бесіди, виступи з рефератами, презентаціями, есе, доповідями, проведення інтерактивних дискусій, круглих столів тощо.** У процесі підготовки до практичного заняття кожен студент повинен детально ознайомитися з планом, що відображає зміст відповідної теми; опрацювати та осмислити власні конспекти лекцій; вивчити рекомендовану літературу; підготувати розгорнутий план, тези або конспект виступу за всіма питаннями теми.

Відвідування практичних занять є обов'язковим для студентів, оскільки їх пропуск позбавляє можливості глибоко усвідомити, закріпити та сформулювати цілісне уявлення щодо відповідної тематики.

Організація практичного заняття передбачає певну послідовність етапів. По-перше, заняття розпочинається вступним словом викладача, у якому визначається значущість теми, її мета, а також окреслюються форми та методи проведення. По-друге, більшість занять реалізується у формі інтерактивної дискусії, у процесі якої здійснюється поточний контроль знань студентів і перевірка виконання ними самостійних завдань. По-третє, розкриття змісту питань повинно супроводжуватися їх співвіднесенням з актуальними проблемами сучасності. Водночас студенти мають уважно слухати виступи одногрупників, активно долучатися до обговорення, що сприяє розвитку навичок дискусії, аналізу різних точок зору та аргументованого відстоювання власної позиції. Регулярні виступи сприяють збагаченню словникового запасу та формуванню вміння чітко і лаконічно висловлювати думки. Крім того, кожен студент повинен постійно вдосконалювати навички коректного використання фахової термінології. Після виступу відбувається колективне обговорення, під час якого викладач спрямовує дискусію на висвітлення ключових аспектів

проблеми та забезпечує участь усіх присутніх. Завершується заняття підсумковим словом викладача, де узагальнюються результати роботи, оцінюється рівень засвоєння матеріалу, виставляються бали та визначаються завдання на наступне заняття.

У межах практичного заняття студент має можливість ефективно засвоїти знання, сформувати вміння, навички та професійні компетентності, необхідні для подальшої практичної діяльності.

Для ефективного вирішення поставлених завдань доцільно використовувати такі форми інноваційного навчання.

Дискусія розглядається як форма навчальної діяльності, у межах якої студенти висловлюють власні міркування щодо проблеми, визначеної викладачем, що передбачає попередню підготовку у вигляді есе, тез або рефератів.

Групова дискусія виступає методом організації колективної діяльності, який забезпечує можливість впливу на позиції учасників через аргументоване обговорення, сприяє глибшому опрацюванню матеріалу та формуванню оптимальних рішень.

Доповідь (презентація) є формою публічного викладу навчального матеріалу, що може здійснюватися як викладачем, так і студентами, та спрямована на поглиблення знань.

Інтерактивні методи навчання базуються на активній взаємодії між викладачем і студентами, передбачають високий рівень залученості, творче переосмислення інформації та виконання різних видів завдань.

Дослідницький метод орієнтований на організацію навчання через самостійну пізнавальну діяльність студентів, що передбачає постановку проблем, формулювання гіпотез, збір та аналіз даних, узагальнення результатів і їх практичне застосування. Основними етапами дослідницького методу є: визначення теми, об'єкта і предмета дослідження; формулювання проблеми та гіпотез; вибір методів дослідження; збір і аналіз даних; перевірка гіпотез; формулювання висновків та їх застосування.

Пост-тестування використовується як засіб контролю знань студентів за результатами вивчення тем. Круглий стіл є ефективною формою обговорення актуальних проблем, що сприяє розвитку навичок діалогу та колективного пошуку рішень.

Наукова дискусія виступає важливою формою навчальної діяльності, у межах якої студенти аргументовано висловлюють власні позиції. Вона передбачає попередню підготовку письмових робіт, а її структура включає виступи та подальше обговорення. Оцінювання здійснюється як за якість презентації, так і за відповіді на запитання.

Есе розглядається як жанр науково-публіцистичного характеру, що поєднує індивідуальну авторську позицію з вільною формою викладу. Його мета полягає у чіткому та лаконічному висловленні власної думки щодо певної проблеми. Для есе характерні такі ознаки: наявність авторської позиції, оригінальність викладу, наближеність до розмовного стилю, обмеженість обсягу, образність і логічність викладу, а також відсутність претензії на вичерпний аналіз проблеми.

Структура есе включає невеликий обсяг, чітке визначення теми, актуальність, вступ і висновки, можливість використання додаткових матеріалів (схем, таблиць), посилання на джерела, а також вільну композицію, що відображає глибину знань і переконань автора.

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ теми	Назва теми та форми проведення	денна
1	Тема 1. Вступ до екзистенціалізму. <i>Форма проведення: семінар з виступами студентів.</i>	2
2	Тема 2. Ключові поняття екзистенційної філософії. <i>Форма проведення: вирішення практичних завдань</i>	2
3	Тема 3. Свобода і відповідальність. Самотність. <i>Форма</i>	2

	<i>проведення: семінар з виступами студентів.</i>	
4	Тема 4. Абсурд. <i>Форма проведення: семінар з виступами студентів.</i>	2
5	Тема 5. Буття особистості. <i>Форма проведення: Семінар з елементами евристичної бесіди</i>	2
6	Тема 6. Становлення людини. Власність. <i>Форма проведення: семінар з виступами студентів.</i>	2
7	Тема 7. Пошук сенсу життя: прагнення до самореалізації та створення власних цінностей. <i>Форма проведення: семінар з виступами студентів.</i>	2
8	Тема 8. Екзистенціалізм у культурі. <i>Форма проведення: диспут.</i>	2
Разом		16

3. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1.

Екзистенційна філософія

Тема 1. Вступ до екзистенціалізму.

Історія виникнення та ключові представники філософії екзистенціалізму. Фундаментальний принцип: "екзистенція переує есенції" "Буття у світі" як переживання індивіда. Провідні представники цієї духовної течії є: в Німеччині — Мартін Гайдеггер (1889— 1976), Карл Ясперс (1883— 1969); у Франції — Жан-Поль Сартр (1905—1980), Альбер Камю (1913—1960), Габріель Марсель (1889—1973), Моріс Мерло-Понті (1908—1961), Сімома де Бовуар (1915—1986); в Іспанії — Хосе Ортега-і-Гасет (1883—1955); в Італії — Нікколо Аббаньяно (1901— 1977); а також Леопольд Сенгор (1906) в Сенегалі, засновник оригінального екзистенціалістського вчення, поширеного в Екваторіальній Африці і на островах Карибського моря. Послідовники екзистенціалізму є також у США (У. Баррет), в Японії (Нісіда, Васудзі), в арабських країнах (Абд-аль-Рахман Бадаві, Таїб Тізіні, Камаль Юсеф аль-Хадж) та ін.

Тема 2. Ключові поняття екзистенційної філософії.

Аналіз основних категорій. Існування (Екзистенція) (Existence): Первинність існування над сутністю; людина спочатку існує, а потім визначає себе через вибір. Свобода (Freedom): Людина вільна у своїх виборах, що несе відповідальність за своє життя; це драма свободи. Відповідальність (Responsibility): Наслідки наших виборів, що формують нашу сутність. Абсурд (Absurd): Конфлікт між прагненням людини до сенсу та мовчазним, безглуздим Всесвітом. Тривога (Angst/Anxiety): Фундаментальне почуття усвідомлення своєї свободи та відповідальності. Відчай (Despair): Усвідомлення обмеженості можливостей, що походять від залежності від інших та зовнішніх обставин.

Самотність (Loneliness): Фундаментальна відокремленість індивіда від світу.
Смерть (Death): Кінцевий факт існування, усвідомлення якого спонукає до більш автентичного життя.
Сенс (Meaning): Людський пошук цілі в житті, який створюється самим індивідом, а не дається ззовні.
Автентичність (Authenticity): Проживання згідно зі своїми цінностями, а не під тиском суспільства (неавтентичне існування).

Тема 3. Свобода і відповідальність. Самотність.

Суперечливість людської свободи та тягар вибору. Тривожність та розпач: Почуття страху перед непевністю та безліччю можливостей. Феномен самотності в європейській філософії від Паскаля до К'єркегора. Зовнішня та внутрішня самотність людини. Самотність як категорія психології та філософії. Аспекти метаантропології. Самотність як метаантропологічна проблема. Самотність як відкритість та замкненість.

Тема 4. Абсурд.

Несумісність людського прагнення до сенсу та безглузлого світу. Провина та сумнів: Зв'язок між нашими діями та внутрішніми переживаннями. Смерть: Її роль як фундаментального виміру людського буття. **Альбер Камю:** абсурд невід'ємною частиною людського існування, що вимагає не самогубства, а прийняття, бунту та творчості. Суть категорії абсурду: Зіткнення. Відчуження. Безглуздість. Реакція на абсурд: Бунт. Свобода. Творчість. Ключові фігури: Альбер Камю, С. К'єркегор.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ II.

Людське буття як процес

Тема 5. Буття особистості.

Внутрішня і зовнішня активність людини в просторі, часі та ціннісно-смісловій сфері. Людське буття - єдиний, більш чи менш впорядкований процес, спрямований на реалізацію власного внутрішнього (психічного) і духовного потенціалів. Онтологічно буття людини характеризується: 1)

сутнісною спрямованістю; 2) «темпоральністю» - відчуттям того, як відбувається життя, актуальне переживання «тепер», цілісності буття в єдності минулого, сьогодення і майбутнього; 3) «просторовістю» - орієнтованістю відповідно до бажань і уявлень людини про події, речі, умови чи якості; 3) «причинністю» - зумовленістю одних явищ, подій, процесів життя людини іншими явищами, подіями, процесами. Сфера причинності в людській свідомості виявляється у трьох основних принципах - це: а) детермінізм (зумовленість явищ обставинами, подіями, ситуаціями); б) екстернальність (випадковість) та інтенціональність (спрямованість вчинків та дій), якими суб'єкт пояснює власні вчинки, позиції, дії, ставлення; 4) «матеріальністю» - предметністю (створеними предметами, речами, обставинами), конкретним втіленням у певні думки (настанови, узагальнення, погляди тощо).

Тема 6. Становлення людини. Власність.

Проблематичність людського буття і необхідність свідомості та поведінкових навичок. Самовдосконалення особистості якнайвищої форми її усвідомленого саморозвитку, для чого акцентує увагу на розмежуванні змісту понять «саморозвиток», «самовдосконалення», «самовиховання»; на виявленні природи, сутності і змісту самовдосконалення особистості в індивідуальному та соціальному вимірах, визначенні його структурних складових та соціального призначення. Крім того, обґрунтовується значущість самовдосконалення як одного із духовно-моральних чинників суспільного розвитку на засадах солідаристської, групово-кооперативної гуманістичної парадигми цінностей.

Основні екзистенціальні аспекти власності: Відчуження; «Несправжнє» буття; Загроза свободі; Зміна пріоритетів.

Тема 7. Пошук сенсу життя: прагнення до самореалізації та створення власних цінностей.

Пошук сенсу життя — це індивідуальна подорож до самопізнання та реалізації свого потенціалу, що включає прагнення до самореалізації

(самоактуалізації) створення власних цінностей через усвідомлення духовних цілей, вихід за межі матеріального та постійний процес зростання, що допомагає знайти унікальну мету, яка надає життю глибину й напрямок, на відміну від чужих амбіцій. **Ключові аспекти пошуку сенсу:** Самореалізація (**Самоактуалізація**): Створення цінностей: Духовний розвиток; Рефлексія; Цілеспрямованість. **Унікальність сенсу. Трансформація потреб. Процес самопізнання.**

Тема 8. Екзистенціалізм у культурі.

Розгляд творів письменників-екзистенціалістів (наприклад, Камю, Сартра, Достоєвського) для ілюстрації філософських концепцій. Ключові аспекти екзистенціалізму в культурі: **Фокус на індивідуальному існуванні:** Свобода і відповідальність: **Абсурд і пошук сенсу:** Кризові ситуації. Прояви в різних сферах. **Література:** твори, що досліджують внутрішній світ героїв, їхні переживання, відчуття абсурду буття та пошук істини (наприклад, твори Камю, Сартра, Франка, Підмогильного). **Мистецтво (живопис, кіно):** Передача реальності через внутрішні відчуття, використання гротеску, символізму для відображення внутрішнього стану, зображення самотності та відчуженості. **Психотерапія:** Екзистенційна психотерапія допомагає людині усвідомити свою свободу та відповідальність, подолати тривогу, прийняти екзистенційні данності життя (свобода, ізоляція, безглуздість, смерть). Основні теми та мотиви: тривога, розпач, відчай, сумнів; відчуженість, самотність; свобода та її тягар; смерть як остаточна визначеність; абсурдність буття.

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗА ВСІМА ВИДАМИ КОНТРОЛЮ

Критерії оцінювання за різними видами роботи

Вид роботи	бали	Критерії
Практичні завдання	0 балів	Завдання не виконано
	1-2 бали	Здобувач відтворює незначну частину навчального матеріалу, має поверхові уявлення про предмет вивчення, неаргументовано висловлює думку. Використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали, виконує практичні завдання за умови сторонньої допомоги.
	3-5 балів	Знання здобувача є достатньо повними, він самостійно застосовує відповідний навчальний матеріал, виконуючи практичні завдання; аналізує, робить висновки. Відповідь повна, логічна, обґрунтована, але припускається неточностей. Здобувач самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали виконуючи практичні завдання. Виконані завдання у цілому відповідають вимогам, хоча мають незначні огріхи.
	6-7 балів	Здобувач володіє міцними знаннями, оперує ними при виконанні практичних завдань. Самостійно використовує необхідні інформаційно-методичні матеріали виконуючи практичні завдання. Не припускається помилок при їхньому виконанні. Здобувач виступає експертом практичних завдань, що виконали однокурсники.
Самостійна робота	0 балів	Завдання не виконано
	1 бал	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; виконує елементарні прийоми практичних завдань.
	2 бали	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; самостійно та за допомогою викладача може виконувати частину практичних завдань; знає послідовність виконання завдання; практичні завдання містять багато суттєвих відхилень від установлених вимог, при їх виконанні потребує систематичної допомоги викладача.
	3-4 бали	Здобувач самостійно і логічно відтворює фактичний і теоретичний матеріал та наводить приклади; володіє навчальним матеріалом і використовує набуті знання, уміння у стандартних ситуаціях; самостійно виконує

		практичні завдання відповідно до методичних рекомендацій; практичні завдання мають окремі помилки; користується необхідними навчально-методичними матеріалами.
	5 балів	Здобувач володіє глибокими знаннями, демонструє відповідні компетентності, використовує їх у нестандартних ситуаціях, самостійно працює з інформацією у відповідності до поставлених завдань; систематизує та узагальнює навчальний матеріал; самостійно користується додатковими джерелами інформації; без похибок виконує та аналізує практичні завдання.
ІНДЗ (есе)	0 балів	Завдання не виконано.
	1-2 бали	Зміст есе відповідає предмету дисципліни, має загальний реферативний характер, демонструє несамотійність у розв'язанні завдань, текст не визначає ключову практичну проблему і не відповідає структурі доповіді. Презентація до захисту роботи не підготовлена.
	3-5 балів	Зміст есе відповідає предмету дисципліни, має описовий характер, містить поняття, має граматично не вичитаний текст, не визначає ключову практичну проблему. Стель написання есе не відповідає формальним та науковим вимогам, але не заперечує оригінального викладу опрацьованого матеріалу. Інтерпретація обраної проблематики містить пізнавальне значення, але не пов'язує фундаментальні проблеми минулого з актуальними дилемами. Текст есе не містить власних розмірковувань, які можуть бути контр-аргументами думкам обраного філософа. При аналізі обраної проблеми здобувач не достатньо використовує поняттєвий філософський інструментарій. При захисті своєї роботи використовує презентацію з ілюстративними матеріалами до своєї розвідки.
	6-8 балів	Зміст есе відповідає предмету дисципліни, демонструє переважно академічність, містить аналітику і узагальнення, має неінформативні посилання, оперує поняттями, визначає ключову практичну проблему. Стель написання есе відповідає формальним та науковим вимогам. Інтерпретація обраної проблематики містить пізнавальне значення, але недостатньо пов'язує фундаментальні проблеми минулого з актуальними дилемами. Текст есе містить власні розмірковування, які можуть бути контр-

		аргументами думкам обраного філософа, але вони не викладені у зрозумілій науковій аргументованій формі. При аналізі обраної проблеми здобувач використовує поняттєвий філософський інструментарій. При захисті своєї роботи використовує презентацію з ілюстративними матеріалами до своєї розвідки.
	9-10 балів	Зміст есе відповідає предмету дисципліни; робота носить самостійний характер, містить авторську аналітику і узагальнення, прямі і непрямі цитування з посиланнями на основне джерело, включає оперування поняттями, повністю визначає ключову практичну проблему. Стил ь написання есе відповідає формальним та науковим вимогам, але не заперечує оригінального викладу опрацьованого матеріалу. Інтерпретація обраної проблематики містить пізнавальне значення, але також пов'язує фундаментальні проблеми минулого з актуальними дилемами. Текст есе містить власні розмірковування, які можуть бути контр-аргументами думкам обраного філософа, і викладені у зрозумілій науковій аргументованій формі. При аналізі обраної проблеми здобувач використовує поняттєвий філософський інструментарій. При захисті своєї роботи використовує презентацію з ілюстративними матеріалами до своєї розвідки.
Письмова робота	1 бал	За умови правильної відповіді на 1 питання

Критерії оцінювання підсумкового контролю (екзамен)

Для навчальної дисципліни «Екзистенціалі буття: свобода, мораль, власність, самовдосконалення, самореалізація», яка за навчальним планом передбачає підсумковий контроль у формі усного екзамену, відводиться 20 балів. Здобувач може скласти екзамен, якщо кількість отриманих впродовж вивчення дисципліни балів (не менше 40). Накопичені здобувачем бали під час вивчення навчальної дисципліни не анулюються, а сумуються. Підсумкова оцінка не може бути меншою за кількість балів, накопичених здобувачем освіти унаслідок поточного контролю.

Оцінювання відповідей на питання екзамену проводиться згідно наступних критеріїв.

Бали	Критерії
0 балів	Здобувач не відповідає на запитання.
1-5 балів	Здобувач розпізнає деякі об'єкти вивчення та визначає їх на побутовому рівні, може описувати деякі об'єкти вивчення; має фрагментарні уявлення з предмета вивчення; використовує

	елементарні прийоми виконання практичного завдання.
6-10 балів	Здобувач знає окремі факти, що стосуються навчального матеріалу; виявляє здатність елементарно висловлювати думку; виконує частину практичного завдання.
11-15 балів	Здобувач надає відповіді на запитання в цілому правильні, але здобувач припускається помилок у визначеннях. Здобувач робить власні висновки, наводить приклади практичного використання; виконує практичне завдання з незначними огріхами.
16-20 балів	Здобувач надає відповіді на запитання повні, обґрунтовані, логічно побудовані, з прикладами практичного використання; відповідаючи, здобувач розмірковує, робить власні висновки виконує правильно практичне завдання.

Критерії оцінювання за всіма видами контролю

Сума балів	Критерії оцінки
Відмінно (90-100 А)	<p>Здобувач демонструє міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях; реалізує теоретичні положення навчальної дисципліни виконуючи практичні завдання у галузі філософії. Знає: сутність екзистенціальних феноменів та їх роль в особистому і суспільному житті, у філософії та культурі; зміст найбільш важливих філософських першоджерел, що пов'язані з цими феноменами; зв'язки філософії з іншими напрямками філософського дискурсу та іншими інтелектуальними й гуманітарними практиками; специфіку та особливості реалізації культурних ідей, образів, та смислів, а також критично оцінювати можливості їхньої інтерпретації для розв'язання суспільно-значимих проблем. Уміє: працювати з літературою із даної проблематики, визначати тексти відповідної концептуальної спрямованості; чітко розрізняти есенціальне і екзистенціальне, орієнтуватись у руслі основних питань, пов'язаних з цими феноменами; створювати сприятливі умови для розвитку своєї екзистенції і буття-з-іншими і, відповідно, запобігати небезпеці відчуження і нарцисизму; визначати та теоретично конституювати свою особистісно-екзистенційну ситуацію і можливості її трансценденції; аналізувати культурні права та свободи людини, форми та механізми їхньої ідентифікації, інкультурації, культурної адаптації з врахуванням регіональної специфіки. Оцінка нижче 100 балів обґрунтовується недостатнім розкриттям теоретичних питань навчальної дисципліни, або тим, що студент проявляє невпевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних</p>

	завдань.
Добре (82-89 B)	<p>Здобувач демонструє знання, володіння матеріалом в обсязі, що відповідає програмі навчальної дисципліни, робить на їхній основі аналіз можливих ситуацій. Знає: сутність екзистенціальних феноменів та їх роль в особистому і суспільному житті, у філософії та культурі; зміст найбільш важливих філософських першоджерел, що пов'язані з цими феноменами; зв'язки філософії з іншими напрямками філософського дискурсу та іншими інтелектуальними й гуманітарними практиками; специфіку та особливості реалізації культурних ідей, образів, та смислів, а також критично оцінювати можливості їхньої інтерпретації для розв'язання суспільно-значимих проблем. Уміє: працювати з літературою із даної проблематики, визначати тексти відповідної концептуальної спрямованості; чітко розрізнявати есенціальне і екзистенціальне, орієнтуватись у руслі основних питань, пов'язаних з цими феноменами; створювати сприятливі умови для розвитку своєї екзистенції і буття-з-іншими і, відповідно, запобігати небезпеці відчуження і нарцисизму; визначати та теоретично конституювати свою особистісно-екзистенційну ситуацію і можливості її трансценденції; аналізувати культурні права та свободи людини, форми та механізми їхньої ідентифікації, інкультурації, культурної адаптації з врахуванням регіональної специфіки. При виконанні практичних завдань, здобувач самостійно виправляє допущені помилки, кількість яких є незначною.</p>
Добре (74-81 C)	<p>Здобувач Знає: сутність екзистенціальних феноменів та їх роль в особистому і суспільному житті, у філософії та культурі; специфіку та особливості реалізації культурних ідей, образів, та смислів, а також критично оцінювати можливості їхньої інтерпретації для розв'язання суспільно-значимих проблем. Уміє: працювати з літературою із даної проблематики, визначати тексти відповідної концептуальної спрямованості; чітко розрізнявати есенціальне і екзистенціальне; створювати сприятливі умови для розвитку своєї екзистенції і буття-з-іншими і, відповідно, запобігати небезпеці відчуження і нарцисизму; визначати та теоретично конституювати свою особистісно-екзистенційну ситуацію і можливості її трансценденції; аналізувати культурні права та свободи людини, форми та механізми їхньої ідентифікації, інкультурації, культурної адаптації з врахуванням регіональної специфіки. Помилки у відповідях не є системними, впевнено працює за алгоритмом.</p>
Задовільно (64-73 D)	<p>Здобувач не володіє системними знаннями з дисципліни. Не Знає: сутність екзистенціальних феноменів та їх роль в</p>

	<p>особистому і суспільному житті, у філософії та культурі; Погано знає зміст найбільш важливих філософських першоджерел, що пов'язані з цими феноменами; не розрізняє зв'язки філософії з іншими напрямками філософського дискурсу та іншими інтелектуальними й гуманітарними практиками; специфіку та особливості реалізації культурних ідей, образів, та смислів, а також критично оцінювати можливості їхньої інтерпретації для розв'язання суспільно-значимих проблем. Не Уміє: працювати з літературою із даної проблематики, визначати тексти відповідної концептуальної спрямованості; не достатньо розрізняє есенціальне і екзистенціальне, орієнтуватись у руслі основних питань, пов'язаних з цими феноменами; створювати сприятливі умови для розвитку своєї екзистенції і буття-з-іншими і, відповідно, запобігати небезпеці відчуження і нарцисизму; визначати та теоретично конституювати свою особистісно-екзистенційну ситуацію і можливості її трансценденції; аналізувати культурні права та свободи людини, форми та механізми їхньої ідентифікації, інкультурації, культурної адаптації з врахуванням регіональної специфіки. Самостійно вирішує завдання за зразком, допускає значну кількість неточностей, помилок, котрі усуває під керівництвом викладача, підтримки з боку однокурсників.</p>
<p>Задовільно (60-63 E)</p>	<p>Здобувач поверхнево опанував навчальний зміст, передбачений програмою навчальної дисципліни, володіє основними положеннями на мінімально допустимому рівні. Знання щодо екзистенціалів буття несистемні, фрагментарні. Виконання практичних завдань, формалізоване: є відповідність алгоритму, виконує практичні завдання за підтримки з боку викладача зі значними труднощами; демонструє нестійкі навички міжособистісної взаємодії, але відсутнє глибоке розуміння логіки філософських процесів у мистецтві.</p>
<p>Незадовільно (35-59 FX)</p>	<p>Здобувач має фрагментарні знання, опанувавши менше половини обсягу навчального змісту, передбаченого програмою навчальної дисципліни. Відсутнє цілісне усвідомлення навчального матеріалу. Здобувач працює пасивно, практичні завдання виконує переважно з помилками, виправляє помилки лише при виконанні нескладних практичних завдань. Здобувач допускається до повторного складання заліку.</p>
<p>Незадовільно (0-34 F)</p>	<p>Здобувач не виконує вимоги програми навчальної дисципліни: не сформовані знання уміння та навички. Здобувач не допускається до заліку та проходить повторне вивчення дисципліни.</p>

5. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ІНДЗ

Вимоги до написання есе з дисципліни «Екзистенціалі буття: свобода, мораль, власність, самовдосконалення, самореалізація»

Формальні вимоги

- Написання есе є обов'язковим
- Тема есе, обрана студентом, повинна бути узгоджена з лектором
- Тематична література для написання есе повинна бути узгоджена з лектором у години, призначені для консультацій або електронним шляхом
- Есе повинне бути написаним або надрукованим на листках паперу формату А 4
- Обсяг тексту – від 2 до 5 сторінок.
- Окрім обов'язкового прочитання фрагменту першоджерела, автор есе може послуговуватися додатковою допоміжною літературою, на яку повинен робити посилання в тексті. Список використаних джерел подається у кінці есе (на окремій сторінці) і не враховується до загального об'єму праці.

Наукові вимоги

Есе на обрану тему повинне складатися з двох частин:

1. Перша (коротка) – 1 сторінка – присвячена загальному введенню у тематичну проблематику обраної філософської проблеми; окресленню базових світоглядних, історичних, соціальних та культурних передумов, у межах яких постали саме ці філософські ідеї.

2. Друга (довга) присвячена ширшому аналізу обраної філософської проблеми; повинна базуватися на самостійно опрацьованому фрагменті першоджерела; містити аргументовані власні рефлексії, що сформовані на підставі презентації, аналізу та інтерпретації конкретних поглядів, думок, міркувань конкретного філософа.

3. Автор повинен врахувати, що формат есе передбачає самостійну аналітичну працю, яка повинна переконати, що він старанно опрацював обрану проблематику.

4. Текст есе повинен містити власні розмірковування, які можуть бути контр-аргументами думкам обраного філософа, але мають бути викладеними у зрозумілій науковій аргументованій формі.

5. При аналізі обраної проблеми автор повинен використовувати поняттєвий філософський інструментарій

Критерії оцінювання індивідуального навчально-дослідного завдання (філософського есе)

Критерії оцінювання есе	Бали
Кр. 1. Розкриття сенсу висловлювання	
Сенс есе розкритий або зміст відповіді дає уявлення про його розуміння.	2
Сенс есе не розкритий, зміст не дає уявлення про його розуміння.	0
Кр. 2. Характер і рівень теоретичної аргументації	
Тема розкрита з опорою на відповідні поняття, теоретичні положення, висновки.	4
Наведені окремі, що стосуються теми, поняття, але вони не зв'язані між собою і елементами аргументації.	2
Аргументація на теоретичному рівні відсутня (смісл головних понять не пояснено; висновок відсутній) або використовуються поняття, положення і висновок, не пов'язані безпосередньо з темою.	0
Кр. 3. Якість фактичної аргументації	
Факти і приклади взяті з різних джерел: ЗМІ, філософії, літератури, історії, факти з особистого соціального досвіду і власні спостереження (наведено не менше 2-х прикладів з різних джерел).	4
Аргументація дається з опорою лише на власний соціальний досвід і бачення або наведений(і) приклад(и) з одного джерела.	2
Фактична інформація відсутня або наведені факти не відповідають положенню, що розглядається.	0
Максимальний бал	10

Орієнтовні теми есе з екзистенціалів буття: свобода, мораль, власність, самовдосконалення, самореалізація:

- Екзистенція передувє есенції»: сенс цього постулату.
- «Граничні ситуації» (смерть, страждання, вина, відповідальність) як шлях до розуміння буття.

- Проблема свободи та вибору в умовах відсутності готових сенсів.
- «Абсурд» буття та реакція людини на нього (бунт, свобода, пристрасть).
- «Відчуження» (Entfremdung) та його роль у філософії.
- Жан-Поль Сартр: «Буття і ніщо», свобода як прокляття, «інші».
- Альбер Камю: Філософія «абсурду», міф про Сізіфа, бунт.
- Мартін Хайдеггер: «Буття-до-смерті» (Sein-zum-Tode), дазайн (Dasein).
- Карл Ясперс або Габріель Марсель (католицький екзистенціалізм).
- Екзистенціалізм у літературі: аналіз творів (Камю, Сартр, Достоєвський, Кафка).
- Екзистенціальні мотиви в кіно або мистецтві (наприклад, фільми Інгмара Бергмана).
- Екзистенціалізм і християнство (К'єркегор, Марсель).
- Культурно-історичні передумови виникнення екзистенціалізму (криза філософії, війна).
- Екзистенціалізм як реакція на модернізм та відчуження в сучасному світі.
- "Людина між свободою та відповідальністю у філософії Сартра"
- "Концепція абсурду в творчості Альбера Камю"
- "Проблема 'буття-до-смерті' у філософії Хайдеггера"
- "Екзистенціальні мотиви в українській літературі (на прикладі творчості...)"
- "Відчуження як центральна проблема людини ХХ століття: екзистенціалістський підхід".

6. СЛОВНИК ТЕРМІНІВ З ДИСЦИПЛІНИ

Словник термінів є важливою складовою вивчення дисципліни «Екзистенціали буття: свобода, мораль, власність, самовдосконалення, самореалізація», оскільки він забезпечує глибоке та правильне розуміння основних понять і категорій курсу. Дана дисципліна охоплює складні філософські, етичні та соціальні явища, які потребують чіткого тлумачення та усвідомлення. Без належного розуміння термінології студентам важко аналізувати зміст навчального матеріалу, формувати власні судження та використовувати здобуті знання на практиці.

Необхідність словника пояснюється тим, що більшість понять дисципліни мають багатогранний і абстрактний характер. Такі терміни, як «свобода», «мораль», «самореалізація», «відповідальність», «сенс життя» чи «самовдосконалення», трактуються по-різному в різних філософських школах і наукових підходах. Словник допомагає систематизувати ці поняття, подати їх у доступній формі та уникнути неоднозначного розуміння. Це сприяє формуванню єдиного понятійного апарату, необхідного для ефективного навчання та наукового спілкування.

Важливість словника полягає також у тому, що він сприяє розвитку філософського мислення та мовної культури студентів. Засвоєння спеціальної термінології допомагає точніше висловлювати думки, аргументовано відстоювати власну позицію та вести наукову дискусію. У процесі вивчення дисципліни студенти навчаються аналізувати моральні та світоглядні проблеми, а знання термінів дозволяє їм правильно інтерпретувати філософські тексти, наукові праці та суспільні явища.

Крім того, словник термінів виконує навчально-довідкову функцію. Він полегшує самостійну роботу студентів, допомагає швидко знаходити пояснення незрозумілих понять та краще орієнтуватися у змісті дисципліни. Це особливо важливо в умовах сучасної освіти, де значна увага приділяється самостійному

навчанню, критичному мисленню та здатності працювати з різними джерелами інформації.

Не менш важливим є те, що словник сприяє міждисциплінарним зв'язкам. Поняття, які вивчаються в курсі екзистенціалів буття, використовуються також у філософії, психології, соціології, етиці, культурології та правознавстві. Наявність словника дозволяє студентам бачити взаємозв'язок між різними галузями знань і формувати цілісне уявлення про людину, суспільство та духовні цінності.

Отже, словник термінів є необхідним елементом вивчення дисципліни «Екзистенціали буття: свобода, мораль, власність, самовдосконалення, самореалізація», оскільки він забезпечує точність розуміння ключових понять, сприяє розвитку критичного мислення, підвищує ефективність навчання та допомагає формуванню світоглядно зрілої особистості.

А

Автентичність — здатність людини бути вірною власним переконанням, цінностям і внутрішній сутності.

Аксіологія — філософське вчення про цінності, їх природу та значення в житті людини і суспільства.

Альтруїзм — моральний принцип поведінки, що полягає у безкорисливій турботі про благо інших людей.

Б

Буття — основна філософська категорія, що означає існування людини, природи, суспільства та світу загалом.

Благо — те, що задовольняє потреби людини, сприяє її розвитку та оцінюється як позитивна цінність.

В

Вибір — свідоме прийняття людиною рішення між кількома можливими варіантами дії.

Відповідальність — усвідомлення людиною наслідків своїх дій та готовність відповідати за них.

Власність — право людини володіти, користуватися та розпоряджатися матеріальними або духовними цінностями.

Воля — здатність людини свідомо керувати своїми вчинками та поведінкою.

Г

Гідність — усвідомлення людиною власної цінності та повага до себе як особистості.

Гуманізм — світогляд, у центрі якого перебуває людина, її права, свободи та добробут.

Д

Добро — моральна категорія, що виражає позитивні вчинки та наміри людини.

Духовність — внутрішній світ людини, пов'язаний із моральними цінностями, ідеалами та сенсом життя.

Е

Екзистенція — індивідуальне людське існування, переживання людиною власного буття.

Етика — філософська наука про мораль, її принципи, норми та цінності.

Ж

Життєва позиція — система поглядів, принципів і переконань, якими керується людина у своєму житті.

З

Зло — моральна категорія, що означає негативні вчинки, несправедливість і страждання.

Свобода — можливість людини діяти відповідно до власної волі та переконань без примусу.

І

Ідентичність — усвідомлення людиною своєї належності до певної соціальної, культурної або особистісної спільноти.

К

Категоричний імператив — моральний закон, сформульований Іммануїлом Кантом, який вимагає діяти так, щоб принцип поведінки міг стати загальним законом.

Іммануїл Кант

Конфлікт моральний — суперечність між моральними нормами, цінностями або обов'язками людини.

М

Мета життя — усвідомлений сенс і спрямованість людського існування.

Мораль — система норм, принципів і цінностей, що регулюють поведінку людини в суспільстві.

Н

Норма моральна — загальноприйняте правило поведінки, що визначає уявлення про добро і зло.

О

Обов'язок — моральна необхідність діяти відповідно до етичних принципів та суспільних вимог.

П

Переконання — стійкі погляди людини, що визначають її поведінку та ставлення до світу.

Покликання — внутрішня схильність людини до певної діяльності або способу життя.

Право — система загальнообов'язкових норм, встановлених державою для регулювання суспільних відносин.

С

Самовдосконалення — процес свідомого розвитку людиною власних здібностей, моральних якостей і знань.

Самореалізація — втілення людиною своїх можливостей, талантів і життєвих цілей у діяльності.

Свідомість — здатність людини мислити, пізнавати світ і усвідомлювати себе.

Сенс життя — усвідомлення людиною головної мети та цінності свого існування.

Совість — внутрішнє моральне почуття, яке дозволяє людині оцінювати власні вчинки.

Т

Толерантність — повага до поглядів, переконань та способу життя інших людей.

Ц

Цінність — значущість певних явищ, предметів або ідей для людини та суспільства.

Ч

Честь — моральна категорія, що характеризує репутацію та суспільне визнання людини.

Я

Я-концепція — система уявлень людини про саму себе, власні якості та можливості.

7. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Основна література

1. Gibson Peter. Philosophy 101. Arcturus Publishing, 2024. 224 p.
2. Атаманюк З.М., Борінштейн Є.Р. Сучасний філософський дискурс: курс лекцій. Одеса: Університет Ушинського, 2023. 50 с.
3. Мараєва У. Історія та філософія мистецтва: навчально-методичні рекомендації. Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2021. 43 с.
4. Таранов С.В. Теологічний екзистенціалізм : монографія К. : Четверта хвиля, 2014. 328 с.
5. Данильян О. Г. Філософія : підручник. Харків : Право, 2020. 432 с.
6. Литвинчук О.В., Муляр В.І. Філософія: навч. посібник. Житомир : Житомирська політехніка, 2021. 403 с.
7. Мірошніченко В. І., Гончаренко О. А., Тушко К. Ю. Методика викладання у вищій школі : навчальний посібник. Хмельницький : Видавництво НАДПСУ, 2021. 168 с. Мараєва У. Історія та філософія мистецтва: навчально-методичні рекомендації. Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2021. 43 с.
8. Філософія: підручник / В.С. Бліхар та ін. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с.
9. Філософія: Підручник / за ред.. Є.Р. Борінштейна. Одеса: Університет Ушинського, 2021. 502с.
10. Філософія: підручник. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2021. 440 с.
11. Філософія: підручник для студентів і курсантів вищих закладів освіти III-IV рівнів акредитації / авт.кол.; за ред. О. В. Рябіної, Л. І. Юрченко. Х.: Видавництво Іванченка І.С., 2021. 286 с.
12. Фюрст М., Трингс Ю. Філософія: підручник. Київ: Дух і літера, 2023. 536 с.
13. Шепетяк О., Шепетяк О. Філософія: Підручник. Львів : Місіонер, 2020. 784 с.

Допоміжна

1. Asieieva Y., Orlenko I., Borinshteyn E., Atamaniuk Z., Dobrolyubska Y. Intuition as a philosophical reflection at the time of COVID-19 pandemic. *Amazonia Investiga*. Volume 11 - Issue 49: 108-116 / January, 2022. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.49.01.12/>
2. Borinshtein Y., Stovpets O., Kisse A., Balashenko I., Kulichenko V. Educational marketing as a basis for the development of modern Ukrainian society and the state. *Amazonia Investiga*. Volume 11 - Issue 54: 146-157 / June, 2022. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.54.06.14/>
3. Borinshtein, Ye., Stovpets, O., Kukshinova, O., Kisse, A., & Kucherenko, N. Phenomena of freedom and justice in the interpretations of T. Hobbes and J. Locke. Стаття. Web of Science. *Amazonia Investiga*, 10 (42), 2022. P. 255-263.
4. Holton, R., 2023. Knowing, Telling, Trusting *Philosophical Quarterly*, *The Philosophical Quarterly*, Volume 73, Issue 3, July 2023, Pages 762–782, Doi: [10.1093/pq/pqad033](https://doi.org/10.1093/pq/pqad033)
5. Nataliia Rybka. Oksana Petinova, Irina Kadievskaya, Zoia Atamaniuk. Science, Creative Activity and Academic Plagiarism: Connections and Contradictions. *Acta Baltica Historiae et Philosophiae Scientiarum* Vol. 10, No. 2 (Autumn 2022) DOI : 10.11590/abhps.2022.2.05
6. Stalmaszczyk Piotr. *Philosophy of Language: Definitions, Disciplines, and Approaches*. Cambridge University Press. 2021. <http://www.cambridge.org/>
7. Stovpets, O., Borinshtein, Y., Yershova-Babenko, I., Kozobrodova, D., Madi, H., & Honcharova, O. Digital technologies and human rights: challenges and opportunities. Web of Science. *Amazonia Investiga*. Volume 12 - Issue 72: 17-30 / December, 2023. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.72.12.2>.
8. Айтов, С. Ш. Сучасна філософія історії: історично-антропологічний горизонт. Дніпро : Ліра, 2018. 364 с.
9. Атаманюк З. М. Свобода як фактор соціокультурних трансформацій сучасного українського суспільства: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2020. 316 с.

10. Атаманюк З.М. Духовність особистості як прояв культурного розвитку. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. 2023. № 1. С. 30-36.
11. Атаманюк З.М. Культура толерантності в соціальному просторі сучасної України. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. 2023. № 2. С. 23-28.
12. Бичко І.В. Філософія: Підручник для студ. вищих закладів освіти. Київ : Либідь, 2019. 648с.
13. Борінштейн Є.Р. Творча особистість у вимірі філософії: конспект лекцій. Одеса: Університет Ушинського, 2023. 35 с.
14. Борінштейн Є.Р. Творча особистість у вимірі філософії: методичні рекомендації. Одеса: Університет Ушинського, 2023. 32 с.
15. Борінштейн Є.Р. Філософія творчої особистості: ціннісні інсайти та значення моралі. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. Одеса, 2025. № 2 С. 77-84.
16. Борінштейн Є.Р. Філософія трампізму: криза самовдосконалення людини у контексті зрушення моральних цінностей. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. Одеса, 2025. № 1. С. 11-17.
17. Борінштейн Є.Р., Білоусова К. Мотив куртуазного кохання в філософії любові середньовіччя: ціннісні складові у суспільстві тотальної несвободи. *Перспективи. Соціально-політичний журнал*. Одеса, 2024. №1. С. 65-71.
18. Борінштейн Є.Р., Городнюк Л.С. Філософсько-антропологічний феномен Homo Digitalis як нтологічної системи «людина-гаджет». *Дослідження з історії і філософії науки і техніки*. Дніпро, 2024. № 33 (1). С. 16-21.
19. Борінштейн Є.Р., Єременко О.М. Еволюція ідеї жертви в історії культури: філософський аспект. *Наукове пізнання: методологія та технологія*. Одеса, 2024. № 1. С. 4-12.
20. Данильян О. Г., Дзьобань О.П. Філософія: підручник. Харків: Право, 2023. 424 с.

21. Кириченко, В. В. Особистість у сучасному інформаційному суспільстві. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2020. 244 с.
22. Кремень, В. Г. Філософія людиноцентризму в освітньому просторі. Київ : Знання, 2018. 523 с.
23. Попович М. Наука шукає надійних фортець. Філософія науки: *Навчальний посібник*. Київ : Академкнига, 2018. С. 183 -187.
24. Регуліч І.В., Степанюк А.В. Філософське осмислення музики як необхідна умова формування творчої особистості. *Інноваційна педагогіка*. 2018. Т.1. Вип. 7. С. 114-117.
25. Самуйлік М. М. Філософія. Конспект лекцій. Одеса: ОДАУ, 2023, 100 с.
26. Литвинчук О.В. Філософія: навч. посібник. Житомир: Житомирська політехніка, 2021. 403с.
27. Філософія: Навчальний посібник для студентів гуманітарних факультетів / кол. авторів; кер. автор. кол. А.О. Приятельчук. Київ: Вадекс, 2021. 560 с.
28. Філософські абриси сучасної освіти: монографія / за заг. ред. І.М. Предборської. Київ: Університетська книга, 2023. 225 с
29. Філософські аспекти дослідження каузальності в соціально-гуманітарній сфері: монографія / за ред. О.М. Єременка, 2021. 406 с.
30. Шандра Б.Б. Філософія: навчально-методичні рекомендації (для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти). Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2024. 52 с.

Інформаційні ресурси

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського : URL : <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. Одеська національна наукова бібліотека : URL : <http://odnb.odessa.ua/>.
3. Бібліотека Університету Ушинського : URL : <https://library.pdpu.edu.ua/>